

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет дошкільної і технологічної освіти
Кафедра дошкільної освіти

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Ковшар О.В.

«___» _____ 2023 р.

Реєстраційний № _____

«___» _____ 2023 р.

МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Кваліфікаційна робота студентки
групи ЗДОм-22
ступінь вищої освіти «магістр»
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
Агафонові Вероніки Володимирівни

Керівник кандидат педагогічних наук,
доцент Суятинова К.Є.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис)

(прізвище, ініціали)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДҐРУНТЯ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	6
1.1. Визначення та конкретизація ключових понять: компетентність, дослідницька компетентність, ігрова діяльність.....	6
1.2. Підходи до використання ігрової діяльності в формуванні дослідницької компетентності.....	10
1.3. Роль педагога в формуванні дослідницької компетентності дошкільників в ігровій діяльності.....	19
Висновки з розділу 1.....	25
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	27
2.1. Методичні особливості організації розвивального середовища в ЗДО для формування дослідницької компетентності в ігровій діяльності.....	27
2.2. Прийоми активної ігрової взаємодії в умовах розвивального середовища.....	33
2.3. Презентація методичного забезпечення щодо впровадження ігор пошуково-дослідницького характеру в освітній процес ЗДО.....	42
Висновки з розділу 2.....	45
ВИСНОВКИ.....	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	49
ДОДАТКИ.....	55

ВСТУП

Актуальність дослідження. Для сучасного світу характерне постійне збільшення швидкості змін в технологіях та суспільстві, що спричинює необхідність адаптувати освіту до нових вимог і викликів. Одним з головних завдань сучасної дошкільної освіти є підготовка дітей до активної участі в суспільстві, формування ключових компетентностей, необхідних для успіху в майбутньому. Дослідницька компетентність є основою для успішного функціонування та адаптації до суспільства в подальшому розвитку дошкільника. Вимоги до сучасного освітнього процесу передбачають переорієнтацію на активну та самостійну пізнавальну діяльність дітей. Дослідницька компетентність є важливим компонентом такого підходу, оскільки вона сприяє розвитку критичного та творчого мислення, навичок пошуку та оцінки інформації, а також самостійності та ініціативності.

Згідно з вимогами представленими в Базовому компоненті дошкільної освіти, результатом оволодіння дослідницькою компетентністю є ««наявність пізнавальної мотивації, базису дослідницьких знань, набутих дитиною умінь і навичок, пізнавальний досвід, що накопичується та використовується в різних видах дитячої діяльності» [3, с. 10].

В останні десятиліття активізувався інтерес науковців-педагогів до дослідження різних аспектів формування дослідницької компетентності дошкільників. Так А. Богуш досліджувала проблеми формування та впливу розвивального освітнього середовища на формування та розвиток дослідницької компетентності, Г. Беленька розглядає питання формування дослідницьких навичок у дошкільників у контексті розвитку їхнього мислення, творчих здібностей та самостійності, О. Богініч досліджує психолого-педагогічні аспекти формування дослідницької компетентності дошкільників, зокрема, вивчає фактори, що впливають на її розвиток, Н. Гавриш звертає увагу на вивчення педагогічних умов, які сприяють формуванню дослідницької компетентності дошкільників, К. Крутій в своїх

наукових працях розглядає проблему формування дослідницької компетентності дошкільників в контексті інтеграції різних предметних областей та розвитку їхнього творчого потенціалу. Окремі аспекти впливу ігрової діяльності на дослідницьку компетентність вивчали також Т. Піроженко, Л. Волкова, Н. Пастушенко, Н. Лазарович та ін.

Однак, не зважаючи на наявні дослідження, ще не було проведено всебічного аналізу методичних аспектів і можливостей їх ефективного застосування для формування дослідницької компетентності дошкільників в ігровій діяльності, що і зумовило вибір теми дослідження.

Мета дослідження – теоретичне обґрунтування та розробка методичних рекомендацій з формування дослідницької компетентності дошкільників в ігровій діяльності.

Обрана тема зумовила такі **завдання дослідження**:

- схарактеризувати поняття «компетентність», «дослідницька компетентність», «ігрова діяльність»;
- виявити стан розробки проблеми формування дослідницької компетентності дошкільників в ігровій діяльності у психолого-педагогічній літературі;
- проаналізувати теоретичні основи формування дослідницької компетентності в ігровій діяльності;
- розробити методичні рекомендації щодо використання ігрової діяльності в формуванні дослідницької компетентності дошкільників.

Об'єктом дослідження є формування дослідницької компетентності у дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження – формування дослідницької компетентності дошкільників в ігровій діяльності.

Для розв'язання поставлених завдань і реалізації мети дослідження використано комплекс **методів**: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення наукової, навчально-методичної літератури.

Апробація результатів роботи: Матеріали дослідження обговорювалися на засіданнях проблемної групи «Психолого-педагогічний розвиток дітей передшкільного віку», були висвітлені на III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Дошкільна освіта: проблеми, пошуки, інновації» (11-12 травня 2023 р.), випуск 14, та на V Міжнародній науково-практичній конференції «Grundlagen der modernen wissenschaftlichen forschung» 27.10.2023 Цюрих, СНЕ.

Практичне значення одержаних результатів: загальні результати кваліфікаційної роботи можуть стати в нагоді студентам в процесі проходження педагогічної практики в закладах дошкільної освіти та вихователям ЗДО в процесі формування дослідницької компетентності дошкільників.

Структура роботи: вступ, два розділи, висновки з розділів, загальні висновки, список використаних джерел, додатки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДГРУНТЯ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Визначення та конкретизація ключових понять: компетентність, дослідницька компетентність, ігрова діяльність.

Компетентність – це багатопланове педагогічне поняття, яке відображає здатність особистості до ефективної діяльності в певній галузі знань, навичок, умінь та цінностей. Вона включає в себе глибоке розуміння предметної області, а також здатність застосовувати ці знання та уміння в різних контекстах і ситуаціях. Компетентність також передбачає розвинуті міжособистісні та соціокультурні навички, необхідні для співпраці, комунікації та адаптації до змін в суспільстві [44, с. 121].

Педагогічне визначення компетентності передбачає такі аспекти:

- **Знання:** Компетентність вимагає наявності глибокого і системного розуміння предметної області. Це включає в себе теоретичні знання, концептуальне розуміння і практичний досвід.
- **Навички:** Особистість повинна мати практичні навички, які дозволяють їй ефективно використовувати свої знання в діяльності. Це може включати в себе вміння аналізу, синтезу, критичного мислення, прийняття рішень і багато інших.
- **Уміння застосовувати знання:** Компетентна особистість може успішно використовувати свої знання та навички в різних практичних ситуаціях, розв'язувати проблеми і досягати поставлених цілей.
- **Соціокультурні навички:** Компетентність передбачає здатність до співпраці, комунікації та адаптації до різних соціокультурних контекстів. Особистість повинна розуміти соціокультурні цінності, норми та вимоги і вміти взаємодіяти з іншими людьми.

- Саморегуляція і вдосконалення: Компетентність включає в себе здатність до саморегуляції, самооцінки та постійного вдосконалення. Особистість повинна бути відкритою для навчання та здатною адаптувати свої навички та знання до змін в середовищі [44, с.118].

Компетентність є важливим педагогічним поняттям, оскільки вона визначає, які якості та здібності особистості слід розвивати в освітньому процесі, щоб вона могла успішно функціонувати в сучасному суспільстві і досягати особистих та професійних цілей.

Згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти, дослідницька компетентність є здатністю дитини використовувати власну сенсорну систему для дослідження того, що її оточує. Діяльність педагога спрямована на формування такої здатності передбачає формування стійкої мотивації до здійснення дослідницького пошуку, пізнання нового, формування мотивації базується на позитивному емоційно-ціннісному ставленні до цієї діяльності, формування логіко-математичних знань та уявлень, здатності спрямовувати сенсорні процеси (такі як відчуття, сприйняття, увага) на дослідження відповідних подразників, диференціювати сенсорні еталони за певними ознаками, робити висновки з проробленої роботи тощо [3, с. 11].

Дослідницька компетентність є педагогічним поняттям, яке визначає здатність особистості, зокрема дошкільника, до проведення дослідницьких дій у різних сферах знань, і розглядається як ключова компетентність в сучасній освіті. Поділяємо думку Є. Сипчук про те, що дослідницька компетентність включає в себе всю сукупність якостей, які необхідні людині, як для вільного володіння дослідницькими навичками та вміннями, так і для вдосконалення впровадженої дослідницької діяльності [46, с. 155]. Виділимо такі компоненти дослідницької компетентності:

- Здатність до розуміння інформації: Дослідницька компетентність включає в себе навички критичного аналізу і оцінки інформації, яка включає в себе літературні джерела, дослідження та дані. Це

передбачає розуміння методології дослідження та оцінку його достовірності.

- Здатність до встановлення питань і постановка проблеми: Дослідницька компетентність включає в себе здатність визначати питання або проблеми, які потребують дослідження. Це включає в себе навички формулювання наукових гіпотез та планування досліджень.
- Здатність до збору та обробки даних: Дослідницька компетентність вимагає навичок збору та аналізу даних. Це може включати в себе використання різних методів збору інформації, обробку та інтерпретацію даних, статистичний аналіз і використання спеціалізованих програмних засобів.
- Здатність до розробки дослідницького дизайну: Дослідницька компетентність передбачає здатність до розробки плану дослідження, вибір методології та інструментів, необхідних для досягнення поставлених цілей дослідження.
- Креативність та інноваційність: Дослідницька компетентність також передбачає здатність до розв'язання проблем та вміння вносити новаторські ідеї у науковий діалог.
- Критичне мислення: Дослідницька компетентність вимагає критичного підходу до досліджень, а також здатності до критичної оцінки результатів і висновків.
- Публікація і обговорення: Дослідницька компетентність передбачає здатність до публікації результатів досліджень та обговорення їх з іншими учасниками наукового співтовариства [17, с. 60].

Акцентуючи на специфіці розвитку дослідницької компетентності дітей дошкільного віку, ключові аспекти перегукуються з загальним визначенням, зокрема вміння ставити питання та знаходити на них відповіді, аналізувати, узагальнювати тощо. Дослідницька компетентність дошкільників проявляється в максимально широкому спектрі їх діяльності,

вона фактично є основою всіх режимних моментів і, відповідно, розвитку дитини.

Дослідницька компетентність є важливою як у контексті наукової діяльності, так і в освітньому процесі, оскільки вона сприяє розвитку критичного мислення, підвищує рівень знань і сприяє розвитку інтелектуальних навичок дітей, які можуть бути використані в їхньому майбутньому особистому і професійному житті.

Ігрова діяльність – це термін, що в педагогічній науці описує активний процес, в якому учасники взаємодіють у вигляді гри, щоб досягти різних цілей, вчитися та розвиватися через сюжетні або спонтанні, приємні та імпровізовані дії. Ігрова діяльність включає в себе різноманітні види ігор, рольових ситуацій, творчих процесів та імпровізацій [42, с.79].

До основних характеристик ігрової діяльності які можемо зустріти в психолого-педагогічній літературі відноситься:

1. Свободу та добровільність: Учасники гри беруть участь у діяльності добровільно і мають можливість вибирати свої дії та ролі в межах правил гри.
2. Емоційну інтенсивність: Гра може викликати сильні емоції, такі як радість, захоплення, цікавість, а також вивчення та керування негативними емоціями, такими як роздратування чи страх.
3. Соціальну взаємодію: Гра сприяє взаємодії між учасниками, вчить спілкуванню, спільній діяльності, розвиває навички сприймання інших.
4. Творчий процес: Гра може бути елементом творчої діяльності, де учасники створюють нові сценарії, розв'язують завдання і розробляють стратегії.
5. Навчання і розвиток: Ігрова діяльність сприяє засвоєнню нових знань і навичок, розвитку критичного мислення, логічного розуміння і творчих здібностей.

6. Регулювання правил: Гра зазвичай має певні правила, які учасники повинні дотримуватися, що вчить їх розуміти та приймати обмеження [42].

Ігрова діяльність є основою в дошкільній педагогіці, оскільки вона сприяє розвитку всіх основних аспектів особистості, таких як соціальні, когнітивні та емоційні аспекти. Фактично весь освітній процес в дошкільному дитинстві ґрунтується на ігровій діяльності, або ігрових елементах, саме через гру дитина засвоює інші рольові позиції, які в подальшому призведуть до зміни провідної діяльності.

1.2. Підходи до використання ігрової діяльності в формуванні дослідницької компетентності

Враховуючи специфіку ігрової діяльності, підходи до її інтеграції в дослідницьку діяльність носять прикладний характер. Конструктивістський підхід до ігрової діяльності базується на теорії конструктивізму в освіті, згідно з якою, навчання є активним процесом, під час якого діти будують свої знання та розуміння, виходячи зі свого власного досвіду та взаємодії з навколишнім середовищем. У контексті ігрової діяльності конструктивізм розглядається під призмою активного навчання. Діти в активний спосіб взаємодіють з ігровим середовищем, вирішуючи завдання, взаємодіючи з персонажами та взаємодіючи з іншими учасниками. Вони вчаться шляхом самостійного дослідження та експериментів, що допомагає їм активно будувати свої знання [31, с. 20].

Конструктивістський підхід підкреслює соціальну важливість навчання. Ігри часто засновані на співпраці та комунікації між учасниками. Це сприяє спільній побудові знань та взаємному навчанню через діалог і обмін ідеями. Граючи, дошкільники навчаються аналізувати ситуації, розв'язувати проблеми та приймати рішення. Вони розвивають критичне

мислення, що дозволяє їм оцінювати інформацію та робити висновки. Ігрова діяльність може бути створена в різних контекстах, що відображають реальні або уявні ситуації. Діти навчаються адаптуватися до різних сценаріїв та вирішувати завдання в залежності від контексту [26].

Конструктивістський підхід до ігор передбачає підтримку зворотнього зв'язку, де діти можуть рефлексувати щодо свого досвіду та виправляти свої дії. Це допомагає вдосконалювати їхні навички та знання. В межах підходу постулюється важливість персоналізованого навчання. Ігрові сценарії можуть бути адаптовані до індивідуальних потреб і інтересів дітей. Ігрова діяльність може бути організована з урахуванням поступового підвищення складності, що дозволяє дітям поступово набувати нові знання і навички. Підвищення складності тут виступає, в поєднанні з обов'язковою стимуляцією активності дитини та приведенням її до усвідомлення цілей такої діяльності, стимулюючим та мотивуючим фактором [33, с. 322].

Варто зазначити, що конструктивістський підхід до ігрової діяльності ставить під сумнів традиційний підхід, де діти лише отримують готові знання, і наголошує на важливості їх активної ролі у процесі навчання та розвитку. Цей підхід допомагає формувати дослідницьку компетентність шляхом активної ігрової взаємодії і сприяє глибшому розумінню матеріалу та розвитку критичного мислення.

Ігрова діяльність згідно конструктивістського підходу вибудовується за такою схемою:

- Вихователь створює ігровий сценарій або середовище, яке відображає реальні або уявні ситуації, де дослідження є необхідним. Це може бути ігровою віртуальною або фізичною ситуацією, яка має конкретну мету.
- Дітям надаються завдання та ролі в рамках ігрової ситуації. Ці завдання можуть бути пов'язані з постановкою питань, створенням гіпотез, збором та аналізом інформації, вирішенням проблем тощо. Кожен дошкільник може мати свою роль у грі.

- Діти взаємодіють між собою та з вихователем в процесі гри. Вони обговорюють питання, обмінюються ідеями, спільно приймають рішення, що сприяє розвитку соціальних навичок.
- Дошкільники активно вивчають і досліджують середовище, збирають інформацію, проводять експерименти та роблять висновки. Вони використовують свої знання та ресурси для вирішення завдань гри.
- Активна діяльність в такій формі організації розвиває навички критичного мислення, вміння аналізувати інформацію та робити висновки. Діти також вчаться рефлексувати над своєю діяльністю та вивченим матеріалом.
- Діти отримують зворотний зв'язок від вихователя та інших учасників гри, що допомагає їм вдосконалювати свої навички та розуміння. Вони можуть вносити корекції до своїх дій та стратегій.
- Дошкільники мають можливість вибирати, які аспекти гри їх цікавлять найбільше, і розвивати свої індивідуальні інтереси та навички.
- Гра може бути структурована так, щоб поступово підвищувати рівень складності завдань та викликів, що допомагає дітям поступово набувати нові знання та навички [7, с. 101].

Виходячи із зазначеного вище, конструктивістський підхід до ігрової діяльності надає пріоритет учасникам і їхній активній взаємодії з матеріалом та один з одним. Цей підхід підтримує формування дослідницької компетентності, оскільки він стимулює навчання через власний досвід, самостійне дослідження та активну роль дітей у процесі навчання.

Деякі інші акценти передбачені інтегрованим підходом до ігрової діяльності. Він передбачає використання різних освітніх напрямів та педагогічних методів у єдиному процесі гри, щоб досягти комплексного навчання та розвитку дітей. Цей підхід створює сприятливий контекст для інтеграції різних аспектів навчання та розвитку, таких як когнітивні, соціальні, емоційні та фізичні аспекти. Інтегрований підхід використовує

знання та методи з різних дисциплін, таких як основи математики, розвиток мовлення, художньо-продуктивна діяльність, образотворче мистецтво, природознавство і т.д. Тим самим гра організована в межах підходу включає в себе завдання, які вимагають використання знань з різних галузей. Поділяємо думку К. Крутій, яка зазначає, що інтегрований підхід є стрижневим для забезпечення цілісності освітнього процесу [35, с. 3].

В ході такої діяльності діти повинні зрозуміти, як різні аспекти гри пов'язані між собою і як вони можуть використовувати знання з одного предмету для вирішення завдань із іншого предмету. Суміжними з попереднім підходом моментами можемо назвати акцент на соціальний розвиток, що фактично є основою всіх активних підходів до освітньої діяльності. Так в ігровій діяльності діти спілкуються, співпрацюють та вирішують завдання разом, що розвиває їхні соціальні навички та здатність працювати у команді. Вони мають можливість аналізувати інформацію, робити висновки, вирішувати проблеми та приймати рішення, що сприяє розвитку критичного мислення. Гра в межах інтегрованого підходу включає в себе різноманітні завдання, що охоплюють різні аспекти розвитку, від когнітивних до фізичних та творчих [41].

Важливим аспектом інтегрованого підходу є можливість адаптації до потреб різних вікових груп та рівнів навчання. Ігри в інтегрованому підході можуть бути спроектовані так, щоб вони були відображенням реальних або уявних ситуацій, що робить навчання більш автентичним та цікавим. Діти мають можливість оцінювати свою діяльність, рефлексувати над вивченим та вдосконалювати свої навички [39, с. 47].

Інтегрований підхід до ігрової діяльності покликаний розвивати дітей у комплексі, враховуючи різні аспекти їхнього навчання та розвитку. Цей підхід стимулює творчість, співпрацю, критичне мислення та сприяє розвитку комплексних навичок, необхідних для успішного розвитку особистості.

Об'єднуючи різні аспекти навчання та розвитку в єдиному процесі гри, дослідна ігрова діяльність в межах інтегрованого підходу має свої особливості організації та реалізації (впровадження в практику). Базуючись на теоретичних основах інтегрованого підходу вважаємо за доцільне структуру ігрової діяльності представити таким чином:

- Перший крок - це визначення основних цілей та завдань гри. Це може бути формулювання конкретних навчальних цілей, а також розвиток певних навичок чи компетенцій.
- Вибір теми та сценарію. Обираючи тему гри, слід враховувати інтереси та потреби дошкільників, а також зовнішні фактори, такі як навчальні програми чи навколишнє середовище. Сценарій гри включає в себе сюжет, завдання та рольові сценарії для учасників.
- Підготовка ресурсів та матеріалів. Наступний етап передбачає підготовку необхідних матеріалів, інструментів та ресурсів для гри. Це може включати в себе ігрові дошки, картки, комп'ютери, додатки, а також педагогічні матеріали.
- Учасники та ролі. Далі слід призначити ролі та завдання для учасників гри. Під час цього враховуються індивідуальні особливості та інтереси дітей. Вони можуть виконувати ролі героїв, вчених, дослідників, командирів тощо.
- Гра та співпраця. На цьому етапі дошкільнята вступають в ігрову діяльність і взаємодіють один з одним в процесі гри. Вони розв'язують завдання, взаємодіють у ролях та спільно вирішують проблеми.
- Інтеграція освітніх напрямів. У процесі гри об'єднуються різні освітні напрями. Наприклад, можуть одночасно реалізовуватись завдання таких напрямів як «Гра дитини», «Мовлення дитини», «Дитина в соціумі».

- Спільна побудова знань. Керуючи ігровою дослідною діяльністю вихователь безпосередньо чи опосередковано спонукає учасників обмінюватись інформацією та ідеями. Вони вчаться один від одного та вирішують завдання як команда.
- Розвиток компетенцій та навичок. Гра сприяє розвитку різних компетенцій, включаючи критичне мислення, комунікаційні навички, роботу в команді, розв'язання проблем, творчість і багато інших.
- Оцінка та рефлексія. Після завершення гри проводиться оцінка, що допомагає визначити ступінь досягнення цілей та зробити висновки. Учасники також рефлексують над своєю діяльністю та розвитком.
- Удосконалення інтегрованої гри: На основі оцінки та рефлексії можна вдосконалювати дослідницьку гру для подальшого використання та навчання.

Інтегрований підхід до ігрової діяльності створює сприятливий контекст для комплексного навчання та розвитку дітей, де вони можуть використовувати різні навички та знання для досягнення цілей гри. Як зазначає Л. Зайцева, інтегрований підхід, через залучення адекватних віку і особливостям розвитку дошкільників видів практичної діяльності, дозволяє сформувати у дитини цілісне уявлення про досліджуваний об'єкт, що в результаті стає фундаментом формування основ цілісного уявлення про світ [24, с. 57].

Цікавим в контексті нашого дослідження є використання гри в формуванні дослідницької компетентності дошкільників в рамках теорії ситуативного навчання. Теорія ситуативного навчання є комбінацією різних поглядів та підходів вчених в галузі психології та педагогіки, зокрема вона базується на дослідженнях Жана Піаже, Еріка Еріксона, Марії Монтесорі та ін. Основна ідея теорії полягає в тому, що навчання та розвиток є найефективнішими, коли відбуваються у контексті конкретних ситуацій та дослідницької діяльності, а також в тісній взаємодії з однолітками і

вихователем для розв'язання таких ситуацій. Різноманітність діяльності дошкільників в межах таких ситуацій впливає зі ступеня сформованості колективу, але також чинить позитивний вплив на подальше поглиблення міжособистісних стосунків дітей в рамках своєї соціальної групи [51, с. 231].

Основні характеристики теорії ситуативного навчання дітей дошкільного віку включають:

1. Активне навчання – діти вчаться, досліджуючи світ навколо себе та беручи активну участь у навчальних ситуаціях;
2. Соціальна взаємодія – взаємодія з іншими дітьми та дорослими сприяє розвитку мовлення, соціальних навичок та інших аспектів;
3. Контекстуалізація навчання – навчання відбувається у відповідних ситуаціях та контекстах, що робить навчання більш природнім та зрозумілим для дітей;
4. Дослідницька діяльність – діти мають можливість досліджувати світ навколо себе, ставити питання та шукати відповіді через спостереження та експерименти;
5. Ігровий підхід – гра в межах підходу є засадничим інструментом формування особистості дитини дошкільного віку. Вона сприяє розвитку різних навичок та стимулює творчість;
6. Індивідуальний підхід – навчання адаптується до індивідуальних потреб та інтересів кожної дитини;
7. Розвиток критичного мислення та проблемного вирішення – діти навчаються аналізувати інформацію, приймати рішення та розв'язувати проблеми;
8. Активна підтримка від дорослих – дорослі виступають як партнери у навчанні та надають дітям необхідну підтримку та спрямування [29].

Теорія ситуативного навчання висуває ідею, що діти дошкільного віку навчаються краще, коли навчання і розвиток відповідають їхнім потребам та природнім схильностям. Вона відображає сучасний підхід до педагогіки та

дозволяє створити стимулююче навчальне середовище для дітей. Враховуючи контекстуальний характер діяльності що планується в межах теорії ситуативного навчання, пропонуємо таку орієнтовну схему впровадження дослідної ігрової діяльності в межах цього підходу:

- Визначення основної мети ігрової діяльності. У цьому випадку це формування дослідницької компетентності, тобто здатності дітей вирішувати завдання, ставити питання та досліджувати світ навколо себе.
- Вибір ситуації або контексту, який сприятиме розвитку дослідницької компетентності. Це може бути, наприклад, природний ландшафт, лабораторія, місто чи будь-яка інша ситуація, яка стимулює дітей досліджувати.
- Розробка сценарію гри, який включає в себе завдання, які ставлять діти перед собою в ролі дослідників. Наприклад, діти можуть вирушити на експедицію в природу або створити свою власну міні-лабораторію.
- Забезпечення дітей необхідними інструментами та матеріалами для проведення досліджень. Це може включати в себе дослідницький інвентар, плани та інші ресурси.
- Визначення ролей для учасників гри. Діти можуть відігравати ролі дослідників, асистентів та спостерігачів.
- Запуск гри та мотивація дітей до виконання своїх дослідницьких завдань. Подальша роль педагога на цьому етапі – спостерігати та надавати допомогу за необхідності.
- Інформаційний супровід дитячої діяльності. Доцільно відповідати на дитячі запитання, сприяти подальшому розвитку думки, постановці додаткових питань дітьми.
- Після закінчення гри проводиться обговорення, де діти можуть поділитися своїми враженнями та відкриттями.

- В кінці проводиться оцінка результатів гри та визначення, чи була досягнута мета, а також які можливості є для подальшого вдосконалення ігрової діяльності.

Проведення ігрової діяльності в рамках теорії ситуативного навчання сприяє формуванню дослідницької компетентності дітей, надаючи їм можливість активно досліджувати світ та вирішувати різні завдання в контексті гри [2, с. 44].

Отже, нами були розглянуті три основні підходи: конструктивістський, інтегрований і теорія ситуативного навчання. Кожен із них має свої унікальні особливості та підходи до використання ігрової діяльності для розвитку дослідницьких навичок у дітей дошкільного віку. Конструктивістський підхід визнає, що діти будують свої знання через активну участь у навчальному процесі. У грі, яка базується на цьому підході, діти створюють власні гіпотези, розв'язують проблеми та спостерігають за явищами навколо себе. Конструктивістська гра сприяє створенню відкритого і незалежного мислення дітей. Інтегрований підхід підкреслює важливість поєднання різних видів ігор та активностей для більш глибокого навчання та розвитку. Діти в інтегрованих іграх можуть використовувати знання та навички з різних предметів та областей, що сприяє більш зв'язаному і всебічному розвитку. Теорія ситуативного навчання акцентує важливість навчання в контексті конкретних ситуацій та в реальних умовах. Цей підхід підкреслює активність дітей в процесі навчання та взаємодію з оточуючим світом. Діти навчаються через дослідження та спілкування, що сприяє розвитку дослідницької компетентності.

У підсумку, всі ці підходи надають можливість дітям активно вивчати світ та формувати дослідницьку компетентність через ігрову діяльність. Вони підкреслюють важливість активності, соціальної взаємодії та взаємодії з навколишнім світом як спосіб сприяти розвитку цінних навичок та умінь у дітей дошкільного віку. Вибір конкретного підходу може залежати від

особливостей дитини, цілей навчання та контексту виховно-освітньої діяльності.

1.3. Роль педагога в формуванні дослідницької компетентності дошкільників в ігровій діяльності

Особистість педагога в освітньому процесі виконує ряд різнопланових функцій. В контексті теми нашого дослідження педагог виступає як гід у світі знань та досліджень, який створює стимулююче освітнє середовище допомагає дітям розвивати навички, навчатися через гру тощо.

Один з головних аспектів діяльності педагога – це створення розвивального середовища. Педагог повинен створити таке освітнє середовище, де діти матимуть можливість вільно виразити свою цікавість та досліджувати світ. Важливо, щоб середовище було безпечним, збагаченим різними матеріалами та стимулюючим для активного навчання. Під час планування та підготовки середовища, а також в подальшій діяльності педагог повинен розуміти індивідуальні потреби та інтереси кожної дитини. Це означає враховувати їхні здібності, рівень розвитку та особистісні особливості під час планування ігор та досліджень [14, с. 20].

Важливою функцією педагога в ігровій дослідницькій діяльності є організація структурованих та неструктурованих ігор. Педагог повинен впроваджувати ігри дослідницького характеру, які надають дітям можливість знайомитись зі світом. Це може бути структурована гра, де є чіткі правила, або неструктурована діяльність, де діти вільно вибирають напрямок свого дослідження. На думку науковців розвивальний ефект в контексті дослідної діяльності мають обидва типи ігор, він залежатиме виключно від ефективності середовища та педагогічного керівництва. Педагогічне керівництво має здійснюватись в форматі сприяння дослідницькій активності через фасилітацію ігрової діяльності. Педагог повинен заохочувати дітей ставити питання, формулювати гіпотези, проводити експерименти та робити

висновки. Завдання полягає не в спрощенні, а в підтримці та розвитку необхідних ЗУН, включаючи «м'які навички» для подальшої самостійної діяльності [26].

Окрему увагу слід зупинити на функції педагога фіксувати прогрес, здійснювати аналіз ефективності педагогічних впливів та узгоджувати єдині педагогічні впливи з колегами та батьками. Педагог має вести спостереження за прогресом кожної дитини та відстежувати їхні інтереси. Це допомагає адаптувати дослідницькі ігри, планування, обрані методи та прийоми взаємодії до потреб кожної дитини. Педагог має спілкуватися з усім педагогічним колективом та батьками для обміну досвідом та підтримки процесу навчання. Лише однакові вимоги, спільні підходи до здійснення освітньої діяльності дозволять забезпечити ефективність функції контролю та розробки подальших планів розвитку дітей [12, с. 130]. Зупинимось детальніше на кожному пункті.

Розвивальне ігрове середовище – це спеціально створене просторове та соціокультурне середовище, яке сприяє розвитку та навчанню дітей через гру та ігрову діяльність. Воно розробляється з урахуванням потреб та інтересів дітей, їхнього віку, здібностей та фізичних можливостей. Можемо виділити такі основні матеріальні та абстрактні компоненти розвивального ігрового середовища:

- Спеціально обладнані ігрові куточки з відповідним інвентарем та іграшками, які сприяють розвитку;
- Безпечна і комфортабельна атмосфера, яка сприяє вільній грі та рухам;
- Різноманітні іграшки, предмети, книги, мистецькі матеріали та інше, які стимулюють розвиток дітей та надають можливість досліджувати світ навколо себе;
- Можливості для спілкування та співпраці з іншими дітьми та дорослими;

- Групові ігри та активності, що сприяють соціальному розвитку та навчанню;
- Присутність кваліфікованих педагогів та дорослих, які допомагають дітям розкривати їхні інтереси та розвивати навички [4, с. 63].

Створення розвивального ігрового середовища вихователем починається з проведення аналізу та спостереження, щоб краще зрозуміти, які ігри та матеріали відповідають освітнім цілям а також потребам та інтересам дітей. Далі доцільно розробити детальний план для створення середовища, включаючи вибір іграшок, ресурсів та матеріалів. Цей аспект ми детальніше розглянемо в другому розділі нашого дослідження. Розміщувати ігрові куточки та ресурси доцільно так, щоб діти мали легкий доступ до них та могли вільно рухатися [4]. Це стимулюватиме дослідницьку активність та власну ініціативу. Доцільно залучати педагогів, батьків та інших дорослих до сприяння ігровому процесу та розвитку. Наповнення середовища необхідно систематично переглядати та оновлювати, зокрема оновленню підлягають іграшки, матеріали та ресурси, щоб забезпечити різноманітність та актуальність середовища.

Оцінка та врахування індивідуальних потреб дітей є ключовим елементом формування дослідницької компетентності в ігровій діяльності. Вихователю слід дотримуватися деяких стратегій для здійснення ефективної оцінки та врахування індивідуальних потреб. Зокрема слід проводити систематичне спостереження за кожною дитиною під час ігрових сесій. Спостереження дозволяє зрозуміти їхні інтереси, навички та потреби. Окрім спостережень варто регулярно проводити індивідуальні бесіди з кожною дитиною, під час яких можна обговорити їхні інтереси, досягнення та цілі. Це дає можливість дітям висловити свої думки та побажання. Доцільно вести записи про досягнення та прогрес кожної дитини в процесі гри та досліджень. Це може включати фотографії, записи та зразки їхніх робіт [7, с.128].

На основі спостережень та бесід, можна створювати індивідуальні плани розвитку дослідницької компетентності для кожної дитини. Ці плани можуть включати конкретні завдання та цілі для розвитку дослідницької компетентності. Як елемент аналізу ефективності планування можна застосувати формувальну оцінку, яка дозволяє відстежувати прогрес та розвиток дитини протягом часу. На основі зібраної інформації за потреби можна вносити корективи в плани розвитку. Постійний аналіз та оцінка власної роботи, відкритість до вдосконалення та адаптації є другою важливою умовою покращення та втілення попереднього планування. Загалом, здійснення оцінки та врахування індивідуальних потреб дітей сприяє більш ефективному формуванню їх дослідницької компетентності в ігровій діяльності, робить процес більш персоналізованим і стимулює розвиток кожної дитини [8, с. 5].

При формуванні дослідницької компетентності в ігровій діяльності важливо організовувати як структуровані, так і неструктуровані ігри. Обидва типи ігор мають свої переваги і відіграють важливу роль у розвитку дітей. Структуровані ігри мають чітко визначені правила та цілі. Вони можуть бути використані для навчання конкретних навичок, виконання завдань та вирішення конкретних проблем. Ці ігри допомагають дітям розвивати організаційні та аналітичні навички, вміння дотримуватися правил та співпрацювати з іншими. Як зазначає В. Бутенко, значне місце педагогічному керівництві такими іграми займає реалізація інтегрованого підходу, що має на меті забезпечити цілісність освітнього процесу [9, с. 55].

Неструктуровані ігри не мають жорстких правил і обмежень. Вони залишають більше простору для власних ідей, креативності та ініціативи дітей. Ці ігри сприяють розвитку самостійності, креативності, рішення проблем та навичок саморегуляції. При формуванні дослідницької компетентності важливо використовувати обидва типи ігор. Структуровані ігри можуть бути використані для введення дітей в певні концепції або

навчання базових навичок. Після цього, неструктуровані ігри можуть дозволити дітям застосовувати отримані знання та власні ідеї в творчих дослідженнях. Тут можна надати дітям можливість самим створювати ігровий сценарій та визначати правила певних етапів ігор. Це заохочує їхню самостійність та креативність. Важливо пропонувати ігри, які сприяють соціальній взаємодії та співпраці між дітьми. Це розвиває навички спільної роботи та комунікації. Важливим завданням вихователя на основі постійного спостереження та аналізу є поступове підвищення складності ігор, що стимулює дітей до залучення все більшої кількості аналітичних та дослідницьких навичок [22].

Врахування зони найближчого розвитку дітей в керівництві їх дослідно-ігровою діяльністю варто здійснювати через фасилітацію. Фасилітатор створює умови для самостійної роботи дітей та призначає їм відповідальність за власні дослідження. Методом керівництва тут може виступати постановка запитань, які спрямовують дітей на розв'язання конкретних проблем або спонукають їх досліджувати нові аспекти предмета. Фасилітатор надає підтримку та допомогу виключно тоді, коли діти зіштовхуються з труднощами або потребують допомоги в доступі до ресурсів. Тож створити такі умови для взаємодії між дітьми, підтримуючи обмін ідеями та дослідницькими результатами, щоб цей процес був чітко злагоджений та ефективний. В заключній частині вихователь як фасилітатор сприяє рефлексії над процесом та результатами досліджень, допомагаючи дітям розуміти, що вони вивчили та як це відобразиться на майбутніх дослідженнях, а також допомагає дітям приймати обґрунтовані рішення та визначати наступні кроки у своїх дослідженнях [13, с. 5].

Важливим аспектом є збалансованість інтервенції. Фасилітатор повинен забезпечити баланс між наданням дітям вільності для досліджень та наданням необхідної підтримки, коли це потрібно. Лише за таких умов фасилітація гри в дослідницькій діяльності сприяє активному та глибокому

навчанню, розвитку критичного мислення та сприяє самореалізації дітей. Фасилітатор виступає як партнер у навчанні, сприяючи розвитку дослідницьких компетентностей та стимулюючи дітей досліджувати світ навколо себе.

Узгодження педагогічних впливів на формування дослідницької компетентності дітей між вихователями та батьками є ще одним важливим аспектом успішного розвитку дітей. Вихователі повинні підтримувати відкритий та дружній зв'язок з батьками. Це може включати регулярні батьківські збори, індивідуальні бесіди, ведення інформаційного блогу та інші засоби співпраці. Важливо визначити спільні цілі та очікування щодо формування дослідницької компетентності дітей. Педагоги та батьки повинні мати чітке розуміння того, які навички та цінності вони хочуть розвивати в дітях. Доцільною є розробка та проведення спільних навчальних проєктів або ігор, які сприяють формуванню дослідницької компетентності. Це може бути дослідницькі проєкти, спільні відкриття та дослідження. Вихователі мають надавати батькам інформацію про методи та стратегії, які вони використовують для формування дослідницької компетентності, та навчати їх, як підтримувати цей розвиток вдома [21, с. 55].

Важливо створювати можливості для вихователів та батьків обмінюватися досвідом, ідеями та ресурсами щодо формування дослідницької компетентності. Вихователі та батьки повинні розуміти індивідуальні потреби та особливості кожної дитини, а також надавати підтримку в їх задоволенні. Важливо також бути відкритими до змін у програмі або методах, якщо це відповідає потребам дітей. Узгодження педагогічних впливів між вихователями та батьками створює сприятливу та конструктивну атмосферу для формування дослідницької компетентності дітей, де всі сторони працюють разом на користь навчання та розвитку дітей.

Висновки з розділу 1

Отже, теоретична розвідка питання засвідчила, що ігрова діяльність будучи найбільш природним та ефективним способом навчання, виховання та розвитку дітей дошкільного віку є вдалим інструментом для формування дослідницької компетентності дошкільників. Гра дає можливість дітям вивчати світ через дослідження, експерименти та активну взаємодію з навколишнім середовищем. Це підтверджується аналізом сучасних підходів до використання ігрової діяльності в освітньому процесі. Так конструктивістський підхід акцентує перш за все на розвитку критичного мислення через ігрові сценарії, ставить це в основу формування дослідницької компетентності; в межах інтегрованого підходу провідна роль відведена комбінаціям ігор, різних форм ігрової діяльності, задіяння ЗУН дітей з максимально широкого інформаційного кола; ігрова діяльність в рамках теорії ситуативного навчання відбувається довкола чітко спланованих та керованих ситуацій, заданих вихователем або самими дітьми, в спеціально підготовленому середовищі. В той же час всі ці підходи поєднують акцент на активній взаємодії. Дослідницька компетентність передбачає активний пошук знань, спроби, експерименти, та критичне мислення. Фактично кожний елемент дослідної діяльності має сенс лише в форматі активного пошуку, активної діяльності. Так от постановка питань як елемент дослідної діяльності передбачає що діти граючи вчаться ставити запитання про події та явища які досліджують. Це розвиває їх здатність до критичного мислення та вміння пошуку відповідей на свої запитання. Експерименти та гіпотези є необхідним елементом в якому діти вчаться перевіряти свої ідеї. Вони вчаться, як розв'язувати проблеми та знаходити власні відповіді на питання.

Схильність до співпраці і обміну ідеями розвивається в грі з іншими дітьми, діти активно співпрацюють та обмінюються ідеями. Вони навчаються взаємодіяти та вирішувати завдання разом, що сприяє розвитку їхньої соціальної та дослідницької активності. Досвід зворотнього зв'язку і

рефлексії під час гри від результатів своїх досліджень та дій допомагає дітям розуміти та коригувати свої дії у майбутньому. Все це приклади елементів активної взаємодії в грі, що покликані сформувати особистість дослідника дитини дошкільного віку і, на нашу думку, становлять основу формування дослідницької компетентності загалом.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Методичні особливості організації розвивального середовища в ЗДО для формування дослідницької компетентності в ігровій діяльності

На думку науковців одним з головних елементів педагогічного впливу на розвиток дошкільника є правильно організоване освітнє середовище, яке таким чином набуває розвивального ефекту. Як зазначає О. Ковшар, поява у дитини стійкої пізнавальної активності, яка є однією з першооснов, фундаментом дослідницької діяльності, можлива виключно в спеціально створеному розвивальному середовищі [34, с. 95]. Усталеним в педагогіці є визначення розвивального середовища як комплексного явища, що поєднує в собі матеріальне та технологічне наповнення, високі стандарти психолого-педагогічних та санітарно-гігієнічних умов, доцільне та розумно підібране естетичне оформлення [45, с. 4].

Беручи за основу подане вище визначення розвивального середовища методично доцільним вважаємо розробку детального планування підготовки такого середовища. Планування розвивального середовища в дошкільному закладі вимагає уважної роботи та урахування різних факторів, включаючи вікові особливості дітей, педагогічні цілі, доступні ресурси та особливості закладу. На першому етапі планування необхідно чітко визначити освітні цілі середовища. Цілі які ми ставимо мають враховувати міжпредметні зв'язки, носити інтегративний характер, тож слід розглянути як спеціальні навички дослідної діяльності так і інтегральні навички інших освітніх напрямів БКДО, а також «м'які навички». Наступний компонент планування – це врахування вікових особливостей. Важливо враховувати вікові особливості дітей, з якими ви працюєте. Діти різного віку мають різні потреби та можливості, тому розвивальне середовище має відповідати їхнім потребам, базуватись на можливості роботи в зоні найближчого розвитку. Далі слід

спланувати педагогічні методи і підходи що їх ми реалізуватимемо в розвивальному середовищі. Треба чітко визначити які педагогічні методи та підходи найбільш доцільно використовувати для досягнення освітніх цілей з попереднього етапу планування. На цьому етапі доцільно розглянути можливості для використання методів ігрового навчання, інтерактивних методів, проєктного навчання тощо, підібрати супровідні методичні посібники. Наступний компонент плану – це побудова концепції зонування приміщення для різних видів активності. Зазвичай рекомендований поділ приміщення включає зони для гри, навчання, творчості тощо. Тут ми продумуємо забезпечення матеріалів та ресурсів для кожної зони, вони є основою підтримання дослідної активності дітей. Слід чітко продумати розміщення елементів матеріального забезпечення для уникнення неергономічного використання наявного простору, забезпечення безпекової та естетичної складової. Останній з обов'язкових елементів плану це аналіз санітарно-гігієнічних вимог для забезпечення безпеки та комфорту. Сюди входить максимально широкий спектр вимог починаючи з вікової відповідності в підборі іграшок, матеріал з якого створені іграшки та інше приладдя, характер фарби, вентиляція та температурний режим, дезінфекція тощо. Це основні елементи плану, необхідні для успішної побудови розвивального середовища. В залежності від можливостей матеріального забезпечення, а також конкретних потреб закладу додатковими елементами планування можуть стати:

- Планування використання технологій: визначення можливостей використання сучасних технологій навчального та забезпечувального характеру зокрема таких як комп'ютери, планшети, електронні посібники, електронні навчально-методичні матеріали, електронні інтерактивні дошки для підтримки навчання та розвитку дітей [19, с. 45];

- Забезпечення інклюзивності розвивального середовища, щоб усі діти мали можливість навчатися та розвиватися;
- Залучення батьків до планування та організації розвивального середовища, співпраця з батьками в інтеграції виховних впливів вдома та в ЗДО.

По факту створення розвивального середовища надважливим аспектом стає його оцінка та корекція. Спираючись на дослідження К.Крутій, яка виділяє змістовий (наповнення середовища), процесуальний (забезпечення активності в середовищі) та результативний (на скільки в середовищі забезпечений освітній компонент загалом) компоненти розвивального освітнього середовища [37], пропонуємо власну добірку діагностичних критеріїв, представлену в таблиці 1.

Таблиця 1.

Критерії комплексної діагностики якості розвивального освітнього середовища

Матеріально-просторова складова	Практико-дієва складова
Наявність ергономічного обладнання, чітке зонування, візуальна привабливість та відсутність зайвого зорового навантаження, можливість багатфункціонального використання елементів простору (стіни, підлога, меблі).	Вікова та санітарно-гігієнічна відповідність, можливість реалізації освітньої мети, забезпеченість всім необхідним для діагностико-оцінної діяльності, інтегрованість в загальний освітній простір ЗДО.

Для реалізації вимог оцінки, контролю та покращення розвивального середовища доцільно застосовувати комплексні діагностичні методики. Один зі способів оцінки ефективності може базуватися на методиці SWOT-аналізу. SWOT-аналіз дозволяє виділити сильні та слабкі сторони, можливості та загрози, пов'язані з розвивальним середовищем.

Представимо покроково методику застосування SWOT-аналізу розвивального середовища в дошкільному закладі:

Сильні сторони:

Визначіть, які переваги та позитивні аспекти має ваше розвивальне середовище. Це може включати кваліфікований педагогічний персонал, наявність сучасних матеріалів та обладнання, гарну організацію роботи.

Слабкі сторони:

Визначіть, які недоліки та внутрішні обмеження існують у вашому розвивальному середовищі. Це може включати відсутність необхідних ресурсів, брак підготовки педагогічного персоналу, обмежені можливості для індивідуалізації освітнього процесу.

Можливості:

Визначіть можливості для поліпшення розвивального середовища. Це може бути впровадження нових методів навчання, покращення співпраці з батьками, доступ до додаткових ресурсів.

Загрози:

Визначіть потенційні загрози, які можуть вплинути на ефективність розвивального середовища. Це може бути вплив економічних факторів, зміни законодавства, вплив погоди на зовнішнє середовище тощо.

Після проведення SWOT-аналізу, доцільно розробити план дій для покращення розвивального середовища, використовуючи сильні сторони та можливості, а також звертаючи увагу на недоліки та загрози. Додатково, можливо використовувати інші методики оцінки, такі як анкети для педагогічного персоналу, батьків та дітей, аналіз показників розвитку та навчання дітей, та інші. Оцінка має бути систематичною та регулярною, щоб забезпечити постійне вдосконалення розвивального середовища та досягнення найкращих результатів в розвитку дітей [30, с. 46].

В контексті означеної нами теми пропонуємо власну методику оцінки ефективності розвивального середовища для формування дослідницької

компетентності дошкільників в ігровій діяльності (Додаток А). Методика включає шість оцінних компонентів, таких як: сфера фізичного оточення, педагогічні методи та підходи, співпраця та соціальне середовище, залучення батьків та сім'ї, результати та прогрес дітей та відгук від педагогічного колективу та батьків. Залучення всіх цих компонентів ставить на меті врахування максимальної кількості факторів впливу та різних діагностичних критеріїв для комплексної оцінки впливу спеціально створеного середовища на формування дослідницької компетентності дітей.

Інший аспект забезпечення ефективності розвивального середовища це інтеграція в ньому різних видів дослідницької та суміжної діяльності. Поділямо думку науковців про те, що інтеграція різних видів дослідницької діяльності забезпечує:

- Розвиток м'яких навичок: Різноманітні види досліджень допомагають дітям розвивати універсальні навички, такі як спостережливість, аналітичність, критичне мислення, комунікативність та творчість. Ці навички є важливими для подальшого навчання та розвитку;
- Індивідуалізацію навчання: Інтеграція різних видів досліджень дозволяє враховувати індивідуальні інтереси та потреби дітей. Вони можуть вибирати активності, які найбільше цікавлять їх, і розвивати власні обдарування;
- Постійний стимул вихователів та дітей: Різні види досліджень створюють стимул для педагогів і дітей для постійного вдосконалення і розвитку. Вони можуть експериментувати, навчатися новому та залучати досягнення з різних галузей;
- Збагачення навчального процесу: Інтеграція різних видів досліджень робить навчальний процес більш цікавим та різноманітним. Діти мають можливість досліджувати різні

аспекти навколишнього світу та вчиться навчатися через різноманітні підходи;

- Зближення з реальним світом: Розвивальне середовище, яке інтегрує різні види досліджень, допомагає дітям зблизитися з реальним світом. Вони можуть досліджувати питання, які цікавлять їх, та застосовувати отримані знання в житті;
- Підготовку до майбутнього навчання: Розвивальне середовище, де діти мають можливість проводити різноманітні дослідження виступає ефективною компонентою підготовки дитини до шкільного навчання. Вони розвивають самостійність, вміння розв'язувати завдання та співпрацювати з іншими.

Розвивальне ігрове середовище надає значні можливості для інтеграції інших видів діяльності через ігрову. Зокрема вихователь може створювати ігрові завдання, які допоможуть дітям засвоювати конкретний матеріал. Ці завдання можуть включати в себе інтерактивні елементи, питання та виклики, які стимулюють до дослідження та навчання [47]. Використання ігрових платформ та програм, які спеціально розроблені для навчання. Це може включати в себе віртуальні ігри, симуляції та інші інтерактивні інструменти. Іншим елементом інтеграції можуть стати інтерактивні ігри для навчальних дошок (може як стаціонарно знаходитись в розвивальному середовищі так і бути доступним в віртуальному просторі через сервіси Jamboard, Padlet тощо); геолокаційні ігри, що передбачають використання технології GPS для створення ігор, де діти можуть вирушати у пригоди у реальному світі, відвідувати історичні місця, вивчати флору та фауну під час природних прогулянок (наприклад в сервісі Google планета Земля); ігрові аплікації для мобільних пристроїв, передбачають розробку мобільних додатків, які поєднують навчання та ігри для дітей. Це можуть бути головоломки, казки, історичні ігри, які допомагають дітям вчитися та досліджувати, граючи [40, с. 283]

Отже, одним із ключових елементів впливу на розвиток дошкільників є створення правильно організованого освітнього середовища, яке має розвивальний ефект. Розвивальне середовище визначається як комплексне явище, яке включає в себе матеріальне та технологічне наповнення, високі психолого-педагогічні та санітарно-гігієнічні стандарти, а також естетичне оформлення.

Створення розвивального середовища вимагає детального планування, враховуючи вікові особливості дітей, педагогічні цілі, доступні ресурси та особливості закладу. Важливо визначити освітні цілі середовища, враховуючи міжпредметні зв'язки та вікові особливості дітей. Методи та підходи до навчання також повинні бути ретельно обрані, і можуть включати ігрові методи, інтерактивні підходи та проєктне навчання.

Планування зонування приміщення для різних видів активності, забезпечення матеріалами та ресурсами для кожної зони, а також дотримання санітарно-гігієнічних вимог є важливими елементами створення розвивального середовища. Урахування технологій, інклюзивності та залучення батьків до процесу створення розвивального середовища є додатковими аспектами. Важливим є також постійна оцінка та корекція розвивального середовища для забезпечення його ефективності та відповідності освітнім цілям. Всі ці елементи є основою для успішної інтеграції різних видів діяльності в розвивальному освітньому середовищі. Ефективність такої інтеграції напряму залежить від забезпечення ігрового базису всіх інтегрованих видів діяльності [32].

2.2. Прийоми активної ігрової взаємодії в умовах розвивального середовища

В попередніх розділах ми розглянули важливість для формування дослідницької компетентності дошкільників в ігровій діяльності активної взаємодії та правильно організованого розвивального освітнього середовища. Сучасна освіта все більше набуває ігрового спрямування, спираючись на

важливість активної взаємодії між дітьми та навколишнім середовищем для забезпечення їхнього гармонійного розвитку. Один із ключових чинників цього розвитку - створення розвивального середовища, де гра та взаємодія визнаються як потужний засіб навчання та розвитку дітей [5].

Прийоми активної ігрової взаємодії в умовах розвивального середовища є темою, яка відіграє важливу роль у сучасній педагогіці. Ігровий підхід дозволяє дітям активно вчитися, розвиватися та спілкуватися, використовуючи свою природну цікавість та творчий підхід до світу. В цьому контексті важливо розуміти, як створити сприятливі умови для ігрової взаємодії та як використовувати її для досягнення освітніх та розвивальних цілей [1, с. 248].

Зазначене вище постулює необхідність розглянути ключові аспекти прийомів активної ігрової взаємодії, визначити їх роль у педагогічній реалізації розвивального середовища та загалом розкрити можливості їх впровадження в сучасну освітню практику.

Першим прийомом активної взаємодії який вважаємо за доцільне описати в межах нашого дослідження є спільне з дітьми планування дидактичних ігор дослідницького характеру. Планування дидактичних ігор дослідницького характеру разом з дітьми є надзвичайно важливим аспектом сучасного навчання та розвитку дітей. Цей підхід спрямований на активну участь дітей у процесі визначення та створення власного навчального вмісту, що сприяє їхньому активному навчанню, творчому розвитку та критичному мисленню.

Планування дидактичних ігор дослідницького характеру включає в себе визначення теми, завдань, методів та ресурсів, які допоможуть дітям активно вивчати та досліджувати певний предмет або явище. Проте, у цьому підході основною рисою є спільна робота дорослих та дітей у процесі визначення, створення та виконання плану [49, с. 16].

Спільне планування дидактичних ігор доцільно вводити в старшому дошкільному віці, що пов'язано з активним розвитком словесно-логічного мислення, воно забезпечує взаємодію між дорослими та дітьми, дозволяючи кожній стороні внести свої ідеї, запитання та погляди у процес навчання. Діти стають активними учасниками у визначенні теми дослідження, виборі методів та ресурсів, а також у висуванні гіпотез і обговоренні результатів.

Загальний аналіз впливу спільного планування дидактичних ігор дослідницького характеру подаємо в таблиці 2.

Таблиця 2.

Аналіз впливу спільного планування дидактичних ігор

Освітній вплив	Характеристика впливу
Підвищення зацікавленості та мотивації	Згідно з дослідженнями, коли діти беруть активну участь у визначенні тем та завдань гри, прослідковується пряма кореляція зі збільшенням інтересу та захоплення навчанням.
Розвиток навичок самостійного мислення	Діти навчаються ставити питання, шукати відповіді, аналізувати інформацію та приймати рішення. Це розвиває їхні критичні та творчі здібності.
Соціальний розвиток дітей	Спільна робота з іншими дітьми та вихователем сприяє розвитку навичок співпраці, комунікації та емпатії.
Особистісний розвиток дітей	Через розвиток потреби (мотиваційного компоненту) та вміння (операційного компоненту) прояву самостійності, збільшується впевненість в собі та відчуття відповідальності, в тому числі елементи спільної відповідальності за колективний успіх або результат.

Виділимо основні етапи спільного планування дидактичних ігор дослідницького характеру:

- Спільне визначення теми інтересу передбачає обговорення теми, яка цікавить дітей. Варто з'ясувати, що саме їх цікавить і що вони хотіли б вивчити. Можливо, вони вже мають певні ідеї або запитання, які хотіли б дослідити.
- Визначення цілей і завдань вимагає спільного формулювання цілей які необхідно досягнути за допомогою ігрового дослідження. Ці цілі можуть включати в себе збільшення розуміння певної теми, вирішення питань або розв'язання конкретних завдань.
- Спільна розробка плану дослідження. Слід чітко визначити та окреслити кроки, які потрібно виконати, щоб досягнути цілей. Важливо включити в план питання, які потрібно досліджувати, методи та ресурси, які будуть використовуватися.
- Спільна розробка ігрового сценарію, сюжету, або певних ігрових елементів.

Після проведення дидактичної гри дітей слід залучити також до:

- Аналізу та висновків. Слід обговорити, які висновки можна зробити з дослідження і як вони відповідають на питання, вирішують завдання поставлені під час етапу планування;
- Подальший розвиток. Доцільно проговорити з дітьми, як вони можуть подальше розвивати своє дослідження або як вони можуть використовувати знання, які вони отримали, у майбутньому;
- Публікація результатів. Варто заохочувати дітей поділитися результатами свого дослідження з іншими. Це може бути виставка, створення інформаційних брошур або навіть презентація на батьківських зборах.

Для ефективної реалізації прийому спільного планування пропонуємо власні методичні вказівки до кожного його етапу (таблиця 3.).

Таблиця 3.

Методичні вказівки до спільного планування дидактичних ігор дослідницького характеру

Етап спільного планування	Методичні вказівки
Спільне визначення теми інтересу	<p>Під час обговорення теми, активно слухайте дітей та реєструйте їхні ідеї та запитання. Поінформуйте дітей, що їхні думки важливі та будуть враховані. Для кращого відстеження ідей дітей можна створити спеціальну дошку або паперовий аркуш, на якому вони можуть записувати свої ідеї. Доцільно організувати групове обговорення. Спільні обговорення теми дозволяють дітям обмінюватися ідеями та обговорювати те, що їх цікавить. Сприяйте вільному обміну думками та створенню колективного інтересу.</p>
Визначення цілей і завдань	<p>Спільно з дітьми сформулюйте конкретні, вимірювані та досяжні цілі, які вони хотіли б досягти через гру. Наприклад, "Розібратися, як ростуть рослини" або "Зрозуміти, як функціонує сонце". Разом з дітьми обговоріть, які завдання потрібно виконати, щоб досягнути цих цілей. Наприклад, "Провести дослідження різних видів рослин" або "Спостерігати за сонцем та записувати, як воно змінює положення". Дайте дітям можливість встановити свої власні цілі в межах загальної теми</p>

	дослідження, щоб стимулювати їхню індивідуальність та інтереси.
Спільна розробка плану дослідження	Разом із дітьми створіть список кроків, які потрібно виконати для досягнення цілей дослідження та визначте, хто відповідає за кожен крок. Далі обговоріть, що для дослідження варто використовувати. Запропонуйте їм вибрати ті інструменти, обладнання, які їх цікавлять найбільше. Розгляньте із дітьми, який часовий графік їм здається реалістичним для виконання дослідження та визначте терміни для кожного кроку.
Спільна розробка ігрового сценарію, сюжету, або певних ігрових елементів	Разом з дітьми розгляньте різні сценарії гри, сюжетні лінії або ігрові елементи. Дайте їм можливість вибрати той, який їм найбільше подобається. Проведіть спільну сесію спрощеного брейнштормінгу, на якій діти можуть вносити свої ідеї та внести зміни до сценарію гри. Дайте дітям можливість активно створювати ігрові елементи, такі як костюми, декорації або артефакти, які допоможуть зануритися у гру.

Іншими ефективними прийомами активної взаємодії в ігровій діяльності дослідницького характеру вважаємо головоломки, формулювання та спільну перевірку гіпотез, ігрові історії за ролями та прийоми взаємодії зі стимулюючим оточенням. Розглянемо методичні аспекти впровадження кожного з них .

Інтеграція головоломок у процес ігрової дослідницької діяльності дітей дошкільного віку може бути вельми корисною для розвитку їхніх

когнітивних та проблемно-розв'язувальних навичок [38, с. 122]. Пропонуємо такі принципи ефективного впровадження головоломок в освітній процес:

1. Вікової відповідності. Слід добирати головоломки, які відповідають віку, інтересам та рівню розвитку дітей. Для дошкільнят підійдуть прості пазли, мозаїки, лабіринти, головоломки зі вставними елементами.
2. Інтеграції в ігровий контекст. Слід зробити процес складання головоломок частиною ігрової діяльності. Наприклад, можна створити сюжетну гру, де для досягнення мети необхідно скласти певну головоломку.
3. Колективної співпраці. Варто залучати дітей до колективного рішення головоломок. Це сприяє розвитку комунікативних навичок та навчає дітей працювати в команді.
4. Дослідної спрямованості. Слід поєднувати головоломки з дослідницькою діяльністю, наприклад, використовувати їх для вивчення кольорів, форм, чисел або букв.
5. Зворотнього зв'язку. Варто оцінювати та відзначати спроби та успіхи дітей, надаючи позитивний зворотний зв'язок, який заохочує їх продовжувати активні дії.
6. Адаптивної складності. Слід поступово збільшувати складність головоломок відповідно до розвитку навичок дітей.
7. Варіативності. Слід надавати дітям можливість вибирати, з якою головоломкою вони хочуть працювати, це підвищує їх мотивацію та залученість.
8. Єдності виховних впливів. Варто залучати батьків до процесу ігрової дослідницької діяльності, ділячись ідеями головоломок, які можна використовувати [15].

Зі старшими дошкільниками як прийом активної взаємодії в дослідницькій діяльності доцільно застосовувати спільне формулювання та

перевірку гіпотез [28, с. 77]. В ігровій дослідній діяльності дошкільників, формулювання та перевірка гіпотез є ключовими компонентами, що сприяють розвитку критичного мислення, розуміння наукових принципів та навичок розв'язування проблем. Спочатку, діти заохочуються ставити запитання про навколишній світ, що стимулює їхню цікавість та бажання досліджувати. Наступним кроком є формулювання гіпотез на основі цих запитань, що розвиває їхнє мислення та здатність робити припущення. Потім, вони перевіряють свої гіпотези через практичні експерименти, які можуть бути інтегровані в ігрові сценарії. Важливим аспектом є спостереження та документування результатів, що допомагає дітям вчитися через власний досвід [6, с. 14]. Обговорення та аналіз отриманих даних дозволяє дітям порівнювати свої гіпотези з реальними результатами, що є основою для формування логічних висновків та розвитку аргументації. Зазначимо, що всі описані етапи слід супроводжувати і ґрунтувати на візуалізації, візуальному супроводі. Зокрема рекомендуємо застосовувати елементарні інтелектуальні карти, наводити причинно-наслідкові зв'язки в прив'язці до конкретних, відповідних віку дітей прикладах. Помилки або несподівані результати використовуються як можливість для навчання, стимулюючи дітей до подальших досліджень та вдосконалення їх дослідницьких стратегій [48, с. 9]. Залучення батьків та інших вихователів у діалог і спільну діяльність не тільки підтримує інтерес дітей, але й створює умови для глибшого розуміння процесів, що вивчаються. В цілому, такий підхід робить освітній процес динамічним, інтерактивним та значно більш ефективним.

Ігрові історії за ролями передбачають взяття дітьми на себе ролей вчених, дослідників або інших професіоналів, що вимагає від них розв'язання певних завдань чи загадок. Це сприяє розвитку їх аналітичних здібностей та критичного мислення, оскільки вони повинні логічно міркувати та робити висновки на основі отриманої інформації. Також ігрові історії за ролями стимулюють дітей до співпраці та комунікації. У процесі взаємодії з іншими

дітьми, вони вчаться ділитися ідеями, домовлятися про спільні дії та вирішувати конфлікти. Все це відбувається у безпечному та контрольованому ігровому середовищі, де діти можуть експериментувати з різними ролями та поведінковими стратегіями. Важливою частиною такого підходу є інтеграція навчального матеріалу у сюжет ігрової історії. Наприклад, можна створити сценарій, де дітям потрібно буде дослідити причини "лісової загадки" або знайти втрачений "скарб науки", в ході якого вони дізнаються про рослини, тварин або фізичні явища.

Стандартними етапами реалізації прийому ігрових історій за ролями є розробка сценарію, підготовка матеріалів та реквізиту, розподіл ролей, введення в ігровий процес, залучення до дослідження, підтримка та модерація, рефлексія та обговорення, оцінка досвіду, внесення коригувань. Всі етапи слід здійснювати спільно з дітьми. До кожного підготовчого етапу такого виду діяльності слід призначити відповідальних, зокрема відштовхуючись від знання індивідуально-типологічних особливостей дітей вихователь призначає відповідальних помічників до розробки сценарію, підготовки реквізиту, розподілу ролей та введення в ігровий процес. Це сприяє формуванню почуття відповідальності, максимальному включенню в спільний успіх.

Прийоми взаємодії зі стимулюючим оточенням різняться в залежності від конкретної зони розвивального простору. Так наприклад на сенсорних станціях рекомендуємо використовувати залучення через історії, де дітями доцільно розповісти історію або загадку, яку можна вирішити через взаємодію з сенсорними матеріалами. Іншим прийомом на цій станції можуть стати сенсорні картки з завданнями. Кожна картка передбачає проведення дії через різні сенсорні відчуття у взаємодії з елементами оточення. Картки мають бути виготовлені в привабливому для дітей форматі з дотриманням всіх санітарно-гігієнічних норм. Ще один прийом в межах цієї

станції – розкласти різнотекстурні матеріали для створення сенсорної доріжки, по якій діти можуть ходити босоніж [18, с. 174].

В екологічних дослідно-ігрових осередках розвивального простору можна застосовувати дидактичні ігри як прийоми для впізнавання насіння: діти грають в ігри на впізнавання різних видів насіння та бобів, вчать, з яких рослин вони походять; визначення екосистемних ролей: кожна дитина представляє різні елементи екосистеми, вивчаючи їх взаємозв'язки. Прийом творчих ландшафтів, де дітям пропонується створити власні міні-ландшафти або діорами, використовуючи натуральні матеріали, прийом моделювання середовища передбачає створення моделі середовища існування для різних тварин, використовуючи панно та наявні матеріали, прийом впорядкування за категоріями – діти сортують рослини або тварин за різними категоріями, наприклад кольором, розміром, типом харчування тощо. Всі ці прийоми доцільно застосовувати як елементи дослідно-ігрових занять в розвивальному середовищі.

2.3. Презентація методичного забезпечення щодо впровадження ігор пошуково-дослідницького характеру в освітній процес ЗДО

В ході дослідження нами було розроблено методичний посібник з комплексного супроводу формування дослідницької компетентності дітей дошкільного віку в ігровій діяльності. Умовно всю діяльність з формування дослідницької компетентності можна розподілити на три етапи – підготовчий, основний та заключний. Підготовчий етап включає в себе планування та організаційні аспекти, основний етап – власне освітню діяльність, заключний – діагностику та аналіз результатів, напрацювання коректив, плану подальших дій.

Для забезпечення першого етапу в методичному посібнику нами був запропонований приклад орієнтовного планування діяльності з формування дослідницької компетентності в грі. Структура плану (а саме визначення

тематики, основних завдань, очікуваних результатів та методичних рекомендацій) передбачає визначення гри фундаментальним засобом навчання в дошкільному віці, який відповідає природним потребам дитини в дослідженні та взаємодії з навколишнім світом. Активності плану розроблені таким чином, щоб вони підштовхували дітей до освоєння нових навичок і знань, які лежать трохи вище за їхній поточний рівень, але можуть бути досягнуті з допомогою підтримки дорослих або більш досвідчених однолітків. Кожен двотижневий модуль включає інтеграцію знань із різних дисциплін, таких як наука, математика, мистецтво, що дозволяє дітям зв'язувати нову інформацію з вже відомою. План передбачає поступове ускладнення завдань та активностей, що забезпечує послідовний розвиток навичок дослідження та критичного мислення. Також до першого етапу відносимо моделювання, організацію та оцінку розвивального середовища для ігрової дослідної діяльності. На нашу думку саме середовище є основою для успішного використання різних видів ігор з метою формування дослідницької компетентності дітей. На допомогу педагогам-вихователям нами було розроблено орієнтовні моделі розвивального середовища, сплановано поділ на зони що враховує різні аспекти дослідницької компетентності дітей. Також запропоновано власну методику діагностики якості такого середовища та анкетування батьків.

З метою забезпечення завдань другого етапу нами було запропоновано перелік ігор дослідницького характеру. Ідея кожної гри полягає в поступовому проведенні дитини від початкового знайомства з темою до поглибленого дослідження та оцінки результатів. Така структура покликана сприяти послідовному розумінню процесів та підтримувати логічне мислення. Ігри націлені на розвиток конкретних дослідницьких навичок, таких як спостережливість, аналітичність, і здатність до класифікації. Вони також заохочують дітей до ставлення гіпотез і проведення експериментів, використовуючи ігровий контекст для вивчення реальних явищ. Це сприяє

інтеграції знань із різних областей у цікавій і захоплюючій формі. Для забезпечення основ проблемно-орієнтованого навчання та активізації дослідної активності дітей в основний етап нами додатково запропоновані головоломки. Головоломок, розроблені для дослідів, можуть стати ефективним прийомом розвитку в дошкільників навичок аналізу, синтезу, узагальнення, а також для покращення здатності до спостереження та класифікації об'єктів і явищ. Ефективність головоломок може оцінюватися через їх здатність зацікавити дитину і залучити її у розв'язання проблеми. Вони можуть адаптуватися до різного рівня складності, щоб відповідати різним віковим групам і рівням розвитку дітей.

На заключний етап нами були розроблені критерії діагностики дослідницької компетентності дошкільників. В розробці критеріїв ми орієнтувались на потребу оцінки не лише наявних знань, а й потенціалу для подальшого навчання та розвитку, забезпечення їх інтегративності, тобто потенціалу охоплювати різні аспекти дослідницької діяльності, включаючи когнітивні, практичні та соціальні навички. В формулюванні критеріїв за мету ставилось забезпечення об'єктивності, вимірюваності (критерії підбрані так, щоб надавати конкретні дані для аналізу) та практичної застосовності. По кожному критерію нами сформульовані показники рівнів сформованості дослідницької компетентності (високий, достатній, низький) з їх тлумаченням. На основі створених критеріїв ми запропонували методичні рекомендації з комплексної діагностики рівня сформованості дослідницької компетентності дошкільників. Методичні рекомендації ґрунтуються на системному підході до оцінювання та розвитку ключових навичок, які діти використовують для дослідження світу навколо себе. Основною ідеєю є ідентифікація рівня розвитку допитливості, критичного мислення, спостережливості, аналітичних здібностей, вміння класифікувати об'єкти та явища, робити висновки та експериментувати. Рекомендаціями також передбачено оцінку соціальних навичок, таких як співпраця та комунікація.

Висновки з розділу 2

Отже, ефективне використання розвивального середовища в закладах дошкільної освіти відіграє ключову роль у формуванні дослідницької компетентності дітей в ігровій діяльності. Вихователі можуть застосовувати різноманітні методичні прийоми та активності, такі як ігрові історії за ролями, головоломки, спільне формулювання та перевірка гіпотез, та інші для стимулювання природної цікавості та інтересу дітей до пізнання. Через взаємодію з ретельно спланованими ігровими дослідними зонами, діти розвивають вміння спостерігати, аналізувати, експериментувати та робити висновки. Використання інтерактивних, креативних та дослідницьких елементів сприяє не тільки набуттю нових знань, але й розвитку мовлення, соціальної взаємодії, тонкої моторики та емоційного інтелекту. Все це створює міцну основу для подальшого освітнього шляху дошкільника та формує основи дослідницької компетентності, яка необхідна для успішного здійснення самостійної дослідницької діяльності. Вихователь відіграє вирішальну роль у цьому процесі, стимулюючи інтерес дітей, надаючи їм можливості для самостійних відкриттів, і водночас забезпечуючи необхідну підтримку та напрямки. Педагог повинен бути гнучким та відкритим до ініціатив дітей, це є основою всіх прийомів активної взаємодії. Нами був представлений методичний посібник, який має на меті забезпечити комплексний підхід до формування дослідницької компетентності дошкільників через ігрову діяльність, що включає планування, моделювання освітнього середовища, створення ігор та головоломок, розробку критеріїв оцінки та методичних рекомендацій до діагностики. Ми визначили, що розвивальне середовище повинно бути багатофункціональним і стимулювати всі види відчуттів, сприяючи активному навчанню. Ігри та головоломки, що можуть бути адаптовані до різних вікових груп, орієнтовані на розвиток специфічних навичок, таких як спостережливість, аналітичне мислення та здатність до співпраці, і повинні бути інтегровані в повсякденну діяльність

дітей. Критерії оцінки відображають багатовимірний характер дослідницької компетентності і дозволяють проводити як кількісну, так і якісну оцінку розвитку дитини. Все це разом створює основу для формування у дошкільників дослідницької компетентності.

ВИСНОВКИ

Таким чином, в теоретичній частині нашої роботи ми здійснили глибоке занурення в концепції, що становлять основу дослідницької компетентності та ігрової діяльності дошкільників. Ми детально конкретизували такі ключові поняття дослідження, як компетентність, дослідницька компетентність і ігрова діяльність, розкривши їх значення та взаємозв'язки. Основні підходи до організації ігрової діяльності, зокрема конструктивістський, інтегрований та теорія ситуативного навчання, були проаналізовані для в контексті виявлення потенційних можливостей використання ігрової діяльності для підтримки та розвитку дослідницької компетентності в дітей дошкільного віку. Розгляд різних за своєю суттю підходів, на нашу думку, розширює межі використання ігрової діяльності різного характеру в практиці дослідної діяльності дошкільників, що є ключем до формування всіх компонентів компетентності.

Роль педагога в цьому процесі була визначена як критично важлива: від створення стимулюючого та відповідного розвивального середовища до врахування індивідуальних потреб кожної дитини. Педагоги виконують роль фасилітаторів, організаторів та навігаторів ігрової діяльності, використовуючи як структуровані, так і неструктуровані ігри для досягнення освітніх цілей. Вони також відповідають за моніторинг та документування прогресу дітей, аналізуючи ефективність використаних методів та стратегій навчання.

У практичній частині нашої роботи ми зосередили увагу на методичних особливостях організації розвивального середовища в закладах дошкільної освіти. Було розроблено планування створення такого середовища, в якому враховано необхідність інтеграції різних видів діяльності, включаючи дослідницькі, творчі та ігрові. Ми запропонували критерії для діагностики якості цього середовища, що дозволяють педагогам оцінювати та

оптимізувати його згідно з потребами дітей і сучасними педагогічними стандартами.

Активна ігрова взаємодія, як важлива складова розвивального середовища, була розглянута через призму різноманітних практичних прийомів. Ми розглянули методичні особливості спільного планування дидактичних ігор дослідницького характеру, спільне з дітьми формулювання та перевірку гіпотез, ігрові історії за ролями та взаємодію зі стимулюючим оточенням.

Окрім цього, ми детально описали створений нами методичний посібник, який слугує дороговказом для вихователів у супроводі формування дослідницької компетентності дітей через ігрову діяльність. Цей посібник включає в себе покрокове планування освітньої діяльності, зразки моделей розвивального середовища, підходи до діагностики якості середовища, створення навчальних ігор та головоломок, а також методи діагностики рівня розвитку дослідницької компетентності.

Загальний висновок нашої роботи підкреслює значимість створення багатогранного розвивального ігрового середовища, яке стане базисом для використання різних видів дослідної діяльності, стимулюватиме інтелектуальну та соціальну активність дітей і розвиватиме необхідні навички для успішної самостійної дослідної діяльності. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в залученні технологій і цифрових ресурсів у процес ігрової діяльності, що потенційно може розширити можливості дослідницького підходу та забезпечить дітям сучасні навички. Також важливим аспектом є вивчення впливу родинного виховання на формування дослідницьких компетенцій, аналіз зв'язку між підтримкою батьків і розвитком дітей у цій сфері. Не менш актуальним є розробка програм підвищення кваліфікації для педагогів, які дозволять їм ефективно інтегрувати новітні дослідницькі методики в освітній процес.

Список використаних джерел

1. Антонюк А. Теоретичні засади впровадження ідей stream-освіти в освітню роботу з дітьми шестирічного віку: збірник наукових праць / за заг. ред. Л. В. Зданевич, Л. С. Пісоцької, Н. М. Миськової, Л. О. Онофрійчук. Хмельницький : ХГПА, 2021. 332 с.
2. Бабюк Т. Організація дослідницько-експериментальної діяльності дітей у природі / Т.Й. Бабюк. – Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О.В., 2012. – 64 с.
3. Базовий компонент дошкільної освіти / авт. кол-в: Байер О. М., Безсонова О., Брежнєва О., Гавриш Н. [та ін.]; наук. кер.: Т. Піроженко. Київ : Видавництво, 2021. 37 с.
4. Беленька Г. Місце ігрової діяльності в житті сучасного дошкільника та її особливості. Вісник Інституту розвитку дитини. Серія: Філософія. Педагогіка. Психологія: збірник наукових праць. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова. 2009. Вип. 1, С. 62–68.
5. Бондар В. Дидактика : навч. посіб. / В. Л. Бондар. – Київ : «Либідь», 2005. – 264 с.
6. Брежнєва О. Формування пізнавальної активності у старших дошкільників. *Дошкільне виховання*. 2014. № 2. С. 12–16.
7. Бурова А. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку. Тернопіль: Мандрівець, 2010. 256 с.
8. Бурова А. Організація ігрової діяльності дошкільнят у світлі вимог Базової програми. *Дошкільне виховання*. 2009. Вип. 12, С. 4–5.
9. Бутенко В. Психолого-педагогічні основи ігрової діяльності дітей старшого дошкільного віку. Педагогічні науки: збірник наукових праць Херсонського державного університету. 2016. №72, С. 51–56.

10. Виховання дітей раннього віку в закладах дошкільної освіти різних типів: колективна монографія / за наук. ред. Н. В. Гавриш. Київ: ІПВ НАПН України, 2021. 145 с.
11. Виховуємо і розвиваємо дитину раннього віку: навчально-методичний посібник / за заг. ред. Н. В. Гавриш. Кропивницький: Імекс-ЛДТ, 2021. 158 с.
12. Волинець Ю. Організація експериментально-дослідницької діяльності дітей дошкільного віку на основі взаємодії фахівців закладів дошкільної освіти з батьками/ Народна освіта. Електронне наукове фахове видання, 2019. Вип. 2 (38), С. 125-133 . Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NarOsv_2019_2_20.
13. Вруська І. Особистісний розвиток дошкільника в процесі ігрової діяльності. *Дошкільний навчальний заклад*. 2015 Вип. 7, С. 2–6.
14. Гавриш Н. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку : навч.- метод. посіб. для дошкільних навч. закладів / за заг. ред. О. Пометун. Дніпропетровськ : «ЛІРА», 2014. 120 с.
15. Гладченко О. Ознайомлення дошкільників із навколишнім світом: до Базової програми «Я у Світі». Харків : Видавнича група «Основа», 2011. 191 с.
16. Гнетецька О. Формування дослідницьких здібностей дітей старшого дошкільного віку в пошуково-дослідницькій діяльності. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2015. № 7. С. 14–17.
17. Головань М. Сутність та зміст поняття «дослідницька компетентність». *Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі: збірник наукових праць*. Випуск VII. Кривий Ріг: Видавничий відділ НМетАУ, 2012. С. 55–62.
18. Грама Н. Сенсорний розвиток дітей раннього віку: теорія і практика: монографія. Одеса, 2018. 239 с.

19. Дем'яненко В., Лаврентьєва Г., Шишкіна М. Методичні рекомендації щодо добору і застосування електронних засобів та ресурсів навчального призначення. наук.-метод. журн. 2013. №1. С. 44–48
20. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проєкту В. О. Огнев'юк; авт. кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, В. М. Вертугіна [та ін.] ; наук. ред. Г. В. Беленька ; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.
21. Добринська Н. Персональний блог – інструмент зміцнення позитивного іміджу педагога. Впровадження та поширення інформаційнокомунікаційних технологій у роботі дошкільного навчального закладу з дітьми, педагогами, батьками та громадськістю: тем. зб. наук. пр. / упоряд.: А. А. Волосюк; за заг. редакцією Л. А. Шишолік. Рівне : РОППО, 2015. С. 54–57
22. Довбня С. Підготовка майбутніх вихователів до організації ігрової діяльності з дітьми дошкільного віку (на матеріалі спецкурсу «Теорія і методика ігрової діяльності дітей дошкільного віку»). Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2015. №5(49). с. 211-219.
23. Дорошенко Г. Про впровадження ІКТ в освітній простір дошкільного навчального закладу. Формування інноваційного простору дошкільної освіти : наук.-метод. посіб. / упоряд. Н. Любченко, О. Прокопенко; А. Виноградова; за ред. Є. Чернишової. Київ : Ун-т менедж. освіти НАПН України, 2012. Ч. 1. С. 37–41.
24. Зайцева Л. Інтегрований підхід: сутність та можливість впровадження в дошкільній освіті. Молодь і ринок. 2011. № 12. С. 55–58.
25. Захарасевич Н. Підготовка майбутніх вихователів до рольової діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах : автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Івано-Франківськ, 2018. 22 с.

26. Ігрова діяльність у дошкільній освіті п'ятирічних дітей (педагогічний супровід до програми "Дитина"): навч.-метод. посіб. / за заг. ред. Н.В. Кудикіної. Київ: Київ, ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 220 с.
27. Імбер В., Карук І., Колеснік К. Використання інформаційнокомунікаційних технологій під час застосування освітніх ситуацій у процесі групової діяльності з дітьми дошкільного віку. International scientific conference «Modernization of educational system: world trends and national peculiarities»: Conference Proceedings, February 23rd . Kaunas: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2018. С. 138–140.
28. Іщенко Л., Мельникова О. Розвиток дослідницьких здібностей у дітей старшого дошкільного віку. Науковий вісник ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2019. Вип. 2(45)., С. 75–78.
29. Карабаєва І. Розвиток уяви та творчого фантазування / Практичний психолог. Дитячий садок. 2013. № 10., С. 29–37.
30. Карапузова І., Бурсова С. Дитяче експериментування: реалії та перспективи. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2016. № 9 (63). С. 39–49.
31. Карасьова К. Гра – справа серйозна. *Дошкільне виховання*. 2014. № 5, С. 20–21.
32. Кіндрат І. Формування у дошкільників основ світобачення в умовах інтегрованого освітнього процесу. Науковий вісник Донбасу. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2012_2_2 (дата звернення: 18.10.2020).
33. Кіт Г. Творчий характер дослідницької діяльності учасників педагогічного процесу. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. Вінниця : 2011. Вип. 34. С. 320–325.

- 34.Ковшар О. Забезпечення розвивального середовища в навчально-виховному процесі п'ятирічок. Наука і освіта: наук.-практ. журнал. 2014. № 10. С. 94–98.
- 35.Крутій К. Інтеграція в дошкільній освіті як інноваційне явище, або що треба знати про інтеграцію. Дошкільне виховання. № 7, 2018. URL: https://jmil.com.ua/files/dv_2018-7/dv2018-07_p2.pdf.
- 36.Крутій К., Маковецька Н. Подорож у довкілля. Методичні рекомендації для батьків і педагогів щодо ознайомлення дітей дошкільного віку із довкіллям. 2-е вид. Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2009. 148 с.
- 37.Крутій К. Освітній простір дошкільного навчального закладу: монографія : у 2 ч. К. : Освіта, 2009. Ч. 1. 302 с.
- 38.Лисенко Н. Організація пошуково-дослідницької роботи в дитячому садку. Київ: РУМК, 1990.220 с.
- 39.Михайличенко Т., Кладієва Е., Аріна О. Інтеграція пошуково-дослідницької діяльності діяльності з різними видами діяльності дошкільників. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2010. № 7. С. 42- 50.
- 40.Панченко О. Роль засобів інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні природничо-дослідницьких умінь дітей старшого дошкільного віку. Вісник Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького. 2019. Вип. № 3. С. 280–284.
- 41.Педагогічна майстерність: підручник / за ред. І. А. Зязюна. – К., 1997. – 349 с.
- 42.Піроженко Т., Карасьова К. Ігрова діяльність дошкільника. Старший дошкільний вік : навч.-метод. посібник. Київ : Генеза, 2014. 96 с.
- 43.Піроженко Т. Відповідальність дорослого за дитячу гру: стратегічний орієнтир. *Вихователь-методист дошкільного закладу*.2017. Вип.2, С. 7–11.

- 44.Поніманська Т. Дошкільна педагогіка: навч. посіб. для студ. вищих навчальних закладів. Київ: Академвидав, 2006. 456 с.
- 45.Поніманська, Т. Дорослий у становленні особистості дитини. *Дошкільне виховання*. 2009, Вип. 12, С. 2–7
- 46.Сипчук Є. Категорія «Дослідницька компетентність» у філософській та історико-педагогічній науковій літературі. Гуманізація навчально-виховного процесу. 2022. №. 1 (101). С. 149–157.
- 47.Сисоєва С. Основи педагогічної творчості: підручник. – К.: Міленіум, 2006. – 344 с
- 48.Стеценко І. Досліди у STREAM-освіті. Палітра педагога. 2022. № 2. С. 3–10.
- 49.Туженкова Ю. Колективні творчі ігри як інструмент соціалізації дошкільників. Виховательметодист дошкільного закладу. 2015. № 5. С. 13–17.
- 50.Karuk I. Development of search and research activity of preschool children during the use of the technology "Educational trip". Imperatives of civil society development in promoting national competitiveness: Proceedings of the 1stInternational Scientific and Practical Conference. Volume I, December 13-14, 2018. Batumi, Georgia: Publishing House “Kalmosani”, 2018, p. 254-257.
- 51.Kolesnik K. Psychology of interpersonal relationships of preschool age in a team / Imperatives of Civil Society Development in Promoting National Competitiveness: Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference. Volume I, December 13-14, 2018. Batumi, Georgia: Publishing House “Kalmosani”, 2018, p. 229–231.